

VAN NATURE

Jacques van der Neut schrijft in Van Nature over opvallende waarnemingen in de natuur. Hij was vele jaren boswachter in De Biesbosch. Daarnaast is hij een verwoed natuurfotograaf.

Normaal gesproken is half maart een goede tijd om naar ijsvogels te kijken. De kleurrijke vogels zitten dan op overhangende boomtakken, vlakbij de door hen zelf gegraven nesttunnels.

▲ Ijsvogels verorberen ook wel kleine watersalamanders. FOTO'S JACQUES VAN DER NEUT

▲ Aanhoudende vorst kan de hoeveelheid ijsvogels decimeren.

Uren uren naar ijsvogels

Nederland is rijk aan beken. Door de kleine hoogteverschillen zijn dit van nature kronkelige loopjes, die ook wel 'meanders' worden genoemd. Buitenbochten worden weggesleten en in binnenbochten slaat juist zand of klei neer. De beek kan meanderlusen afsnijden, waardoor eilanden en zijbeekjes ontstaan. Op deze manier verandert en verjongt het landschap onafgebroken.

Veel planten en dieren hebben zich aan deze dynamiek aangepast. Bomen in de beek versnellen dit meanderproces. De uitgeschuurde buitenbochten vormen steilwanden, waarin ijsvogels bij voorkeur hun nesttunnels uitgraven. Kanalisatie en drainage hebben de oorspronkelijke kronkelbeken echter veranderd in kaarsrechte, fantasieloze afvoergoten.

Door het verdwijnen van dergelijke, karakteristieke landschappen nemen ijsvogels inmiddels ook genoegen met alternatieve broedlocaties. Zo kiezen ijsvogels in onze regio veelal voor wortelkluiten van omgewaaide bomen, waardoor er in feite ook verticale wanden ontstaan. In principe zijn die vergelijkbaar met steile buitenbochten van vrij meanderende beken, maar als er spontaan een boom omwaait in een stadspark, dan nemen ijsvogels daar ook genoegen mee.

Poetsbeurt

In de afgelopen weken bezoek ik regelmatig zo'n wand en kijk dan vele uren naar het doen en laten van broedende ijsvogels. Bovenin de wand zit een mannetje, herkenbaar aan de egaal grijs, zwarte snavel. Zijn snavel

glijdt onophoudelijk door de kleurige veren. Na iedere poetsbeurt schudden ze zich uit en soms wordt zo'n handeling herhaald. Of de ijsvogel zit gewoon op een takje en tuurt dan zo'n drie kwartier in het rond, zonder dat er noemenswaardige dingen zich voordoen. Dan vliegt hij plotseling hard roepend weg en ik zie in mijn ooghoek dat er nog een ijsvogel op het toneel verschijnt. 'Mijn' ijsvogel jakkert er achteraan. Misschien was de andere ijsvogel ook een mannetje, eveneens op zoek naar een goede broedlocatie, of wellicht een wijfje?

Kort daarop landt het mannetje weer op zijn vaste stek en tuurt vervolgens in het rond. Van de andere ijsvogel zie of hoor ik niets meer. De rust is voorlopig weer gekeerd. Het mannetje staart enige tijd gespannen omlaag, verandert dan meerdere malen van pose en laat zich kort daarop als een steen omlaag vallen. Waterdruppels vliegen in het rond en de ijsvogel strijkt op een vlak boven het water uitstekende boomtak neer.

In zijn snavel prijkt een zilver gekleurd, spartelend visje. Aan het formaat te zien, gaat het waarschijnlijk om een stekelbaarsje. Slechts een

Op de beelden zie ik dat de salamander 72 keer tegen de boomtak wordt gemept

– Jacques van der Neut

keer mept het mannetje het onfortuinlijke visje tegen de tak en hupsakee...het visje verdwijnt naar binnen. Een paar keer slikken, schudden met de veren en klaar is Kees. Dan vindt het mannetje het allemaal welletjes en scheert pijlsnel over het water uit het zicht.

Winterkoning

Ondanks het feit dat de ijsvogel even aan zijn stutten heeft getrokken, valt er genoeg te genieten. In de verticale wortelkluit huist namelijk ook een stel winterkoningen. Zij scheren van tak naar tak en onderwerpen de wand aan een minutieus onderzoek. In de kleinste hoeken en gaten kijken de kleine zangvogels of zie iets van hun gading kunnen vinden. Af en toe nemen zij de tijd voor een minuscuul slokje water uit de aangrenzende sloot. Dan landt het mannetje van de ijsvogel op een horizontaal liggende tak. In zijn snavel bungelt dit keer geen visje, maar een kleine watersalamander. Ook deze prooi wordt de nodige keren tegen de tak gemept. Af en toe gooit de ijsvogel de watersalamander in de lucht en vangt hem vervolgens weer behendig op.

De buik van de watersalamander is geel gekleurd, het is dus een mannetje. Hij bungelt hulpeloos in de snavel van de ijsvogel en krijgt de nodige klappen te verduren. Achteraf bekijk ik al mijn videoclips en zie dat de watersalamander maar liefst 72 keer tegen de boomtak wordt gemept. Aan het eind van de rit verdwijnt de watersalamander naar binnen. Volgens de boeken bestaat het dieet van de ijsvogel voor 80 procent uit vis, maar op het menu staan bijvoorbeeld ook kikkers, libellen, kevers en slakken.

DORDRECHT

Kwakkelwinters zijn goed voor ijsvogels

Vorst en ijsvogels gaan niet zo best samen. 's Winters vriezen beken, sloten en waterpartijen dicht. Hierdoor scharrelt de kobaltblauwe viseter zijn kostje met moeite bij elkaar. Strengere winters kunnen ijsvogelpopulaties trouwens decimeren.

De ijsvogel doet wat dat betreft zijn naam dus helemaal geen eer aan. Normaal gesproken is de ijsvogel een standvogel, hij trekt dus niet weg. Bij koude winters verlaten ijsvogels echter hun territoria en zoeken zij nood-

▲ Ijsvogels kiezen in onze regio ook vaak voor omgewaaide bomen.

gedwongen hun heil elders. Tijdens deze zwerftocht kunnen zij terecht komen in Bel-

gië of Noordwest-Frankrijk. Als de temperaturen weer stijgen keren de ijsvogels ge-

leidelijk naar hun broedgebieden terug. De aanhoudende reeks van kwakkelwinters van de afgelopen jaren vormen voor de ijsvogelpopulatie in ons land een duwtje in de goede richting. De stand floreerde vervolgens door een lange serie van (zeer) zachte winters in combinatie met verbeterde broedomstandigheden. In 2020 werd het aantal broedparen in ons land door SOVON Vogelonderzoek Nederland geschat op 1050 tot 1250.